

הלכות שביטת יום טוב פרק ו

א. יום טוב שחל להיות ערב שבת, אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת; ואסור זה מדברי סופרים, כדי שלא יבוא לבשל ביום טוב לחל: שקל וחמר הוא לשבת אינו מבשל, כל שכן לחל. לפיכך אם עשה תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת, הרי זה מתר; ותבשיל זה שסומך עליו, הוא הנקרא ערובי תבשילין.

ב. ולמה נקרא ערוב: שפשם שהערוב שעושין בחצרות ובמבואות ערב שבת משום הכר, כדי שלא יעלה על דעתם שמתר להוציא מרשות לרשות בשבת כך זה התבשיל משום הכר וזכרון, כדי שלא ידמו ויחשבו שמתר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו; ולפיכך נקרא תבשיל זה ערובי תבשילין.

ג. ערובי תבשילין שעורו אין פחות מפזית, בין לאחד בין לאלפים. ואין עושין ערוב זה לא בפת ולא בריפות וכיוצא בהן, אלא בתבשיל שהוא פרפרת, כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן. ואכלו עדשים שבשולי קדרה, ואכלו שמנונית שעל גבי הספין שחותכין בה הצלי: גורדו; אם יש בו פזית, סומך עליו משום ערובי תבשילין.

ד. תבשיל שאמרו לענין ערוב זה אכלו צלי או שלוק, אכלו כבוש או מעשן; אכלו דגים קטנים שהדיחן בחמין, והדחתן היא בשולן לאכילה הרי הוא סומך עליהן.

ה. וצריך שיהיה ערוב זה מצוי, עד שיאפה כל שהוא צריך לאפות ויבשל כל שהוא צריך לבשל ויחם חמין כל שהוא צריך; ואם נאכל הערוב או אבד או נשרף, קדם שיבשל או יאפה הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל בעיסתו או בתבשילו, ונאכל הערוב או אבד הרי זה גומר.

ו. המניח ערובי תבשילין כדי שישמך עליהם הוא ואחרים, צריך לזכות להן בדרך שמזכה בערובי שבת. וכל שזוכה בערובי שבת, זוכה בערובי תבשילין; וכל שאינו זוכה באותו ערוב, אינו זוכה בזה.

ז. ואינו צריך להודיע לאלו שזכה להן, מערב יום טוב; אבל הן צריכין לידע שכבר זכה להן אחר וערב להן, ואחר כך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו: אף על פי שלא ידעו אלא ביום טוב, הרי אלו מתרין. ויש לו לאדם לערב על כל העיר ועל כל הקרוב אליה בתוך התחום, ולמחר מכריז ואומר, כל מי שלא הניח ערובי תבשילין, יסמך על ערובי.

ח. המניח ערובי תבשילין, חייב לברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות ערוב. ואומר בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל מיום טוב שלמחר לשבת; ואם זכה בו לאחרים, אומר יתר לי ולפלוגי ולפלוגי או לאנשי העיר כלם לאפות ולבשל מיום טוב לשבת.

ט. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ולא הניחו לו אחרים כשם שאסור לו לבשל ולאפות, כך קמחו ומאכלו אסור. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה

לו, שנמצא זה מבשל ואופה שלו, שהרי קנהו; ואם רצה, יתן אחר כך לזה שלא הניח, במתנה.

י. מי שלא הניח ערובי תבשילין, ובשל ואפה לאכל בו ביום והותיר, או שזמן אורחים ולא באו הרי זה אוכל המותר למחר. ואם הערים, הרי זה אסור לאכלו; עבר ואפה ובשל לשבת, אין אוסרין עליו. ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו על המזיד שאם תתיר למערים, נמצאו הכל מערימין, וישתקע שם ערובי תבשילין. אבל המזיד אינו מצוי; ואם עבר היום, לא יעבר פנים אחרת.

יא. שני ימים טובים שחלו בחמישי וערב שבת, עושה ערובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יום טוב; שכח ולא הניח, מניחו בראשון ומתנה. פיצד: מניח ערובי תבשילין ביום חמישי, ואומר אם היום יום טוב ולמחר חל, למחר אבשל ואופה לשבת ואיני צריך כלום; ואם היום חל ולמחר יום טוב, בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת.

יב. פיוצא בו, היו לפניו שתי כלכלות שלטבל ביום טוב ראשון אומר אם היום חל, תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קדש, אין בדברי כלום; וקורא עליה שם, ומניחה. ולמחר בשני, חוזר ואומר אם היום קדש, אין בדברי כלום, ואם היום חל, תהיה זו תרומה על זו; וקורא עליה שם ומניחה, כדרך שקרא עליה בראשון, ומניח את זו שקרא עליה שם תרומה, ואוכל את השניה.

יג. במה דברים אמורים, בשני ימים טובים שלגליות. אבל בשני ימים טובים שלראש השנה אם שכח ולא הניח ביום רביעי, שוב אינו מניח; אלא סומך על אחרים, אם ערבו עליו, או מקנה למי שערב, או יהיה אסור לאפות ולבשל לשבת. וכן אם שכח ולא הפריש תרומה מיום רביעי, שוב אינו מפריש עד מוצאי שבת.

יד. כל הדברים האלו שאמרנו, היו בזמן שהיו בית דין שלארץ ישראל מקדשין על הראיה, והיו בני הגליות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק, לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בו בני ארץ ישראל. אבל היום, שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו, אין יום טוב שני להסתלק מן הספק, אלא מנהג בלבד. ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה, לא ערובי תבשילין ולא ערובי חצרות ולא שתופי מבואות; ואינו מעשר הטבל על תנאי: אלא הכל מערב יום טוב בלבד.

טו. כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים שנאמר "לקדוש ה' מכבד" (ישעיהו נח, יג), וכל ימים טובים נאמר בהן "מקרא-קדש" (ויקרא כג, ז-ו); וכבר בארנו הכבוד והענוג בהלכות שבת. וכן ראוי לאדם שלא יסעד בערפי ימים טובים מן המנחה ומעלה כערב שבת, שדבר זה בכלל הכבוד. וכל המבזה את המועדות, כאלו נטפל לעבודה זרה.

טז. שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים, כלם אסורים בספד ותענית. וחיב אדם להיות בהן שמח וטוב לב, הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו, שנאמר "ושמחת, בחגך . . ." (דברים טז, יד). אף על פי שהשמחה האמורה כאן, היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות

חגיגה, יש בכלל אותה שמחה, לשמח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד בראוי לו.

יז. כיצד: הקטנים, נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות; והנשים, קונה להן בגדים ותכשיט כפי ממונו; והאנשים, אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה אלא בבשר, ואין שמחה אלא ביין. וכשהוא אוכל ושותה, חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים. אבל מי שנוצל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת כרסו. ועל אלו נאמר "זבחיהם כלחם אונים להם, כל-אכליו יטמאו: כי-לחמם לנפשם" (הושע ט, ד); ושמחה כזו קלון היא להם, שנאמר "וזריתי פרש על-פניכם, פרש חגיכם" (מלאכי ב, ג).

יח. אף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כלו אלא כך היא הדת: בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומתפללין וקוראין בתורה בענין היום; וחוזרין לבתיהם, ואוכלין. והולכין לבתי מדרשות, קורין ושונין עד חצי היום; ואחר חצי היום, מתפללין תפלת המנחה, וחוזרין לבתיהן לאכל ולשתות, שאר היום עם הלילה.

יט. כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא ימשך ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל שיוסיף בזה ירבה במצוה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש, אינה שמחה אלא הוללות וסכלות. ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר "תחת, אשר לא-עבדת את-ה' אלהיך, בשמחה, ובטוב לבב" (דברים כח, מז), הא למדת שהעבודה בשמחה. ואי אפשר לעבד את ה' לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שכרות.

כ. חייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו מסבבין ומחפשיין בגנות ובפרדסים ועל הנהרות, כדי שלא יתקבצו לאכל ולשתות שם אנשים ונשים, ויבואו לידי עברה. וכן יזהירו על דבר זה לכל העם, כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בבתים לשמחה, ולא ימשכו ביין, שמא יבואו לידי עברה.

כא. ימים שבין ראשון ושביעי שלפסח וראשון ושמיני שלחג הסוכות, והן בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמשה בתוך החג הם הנקראין חלו שלמועד, ונקראין מועד. ואף על פי שהם חייבין בשמחה ואסורין בספד ותענית, מתר לספד בהן תלמיד חכמים בפניו; אבל אחר שיקבר, אסור לספדו בהן. ואין צריך לומר בראשי חדשים וחנכה ופורים, שסופדין בהן תלמיד חכמים בפניו, אף על פי שימים אלו אסורין בספד ותענית; אבל לאחר קבורה, אסור לספד בהן.

כב. אין מניחין מטת המת ברחוב במועד, שלא להרגיל את הספד, אלא מביתו לקברו. ואין מתאבלין במועד; וכן אין קורעין ולא מברין ולא חולצין הכתף במועד על המת, אלא קרוביו שהן חייבין להתאבל עליו. ואם היה חכם או אדם פשוט, או שהיה עומד בשעת נטילת נשמה הרי זה קורע עליו במועד, אף על פי שאינו קרובו. ואין קורעין ביום טוב שני כלל, ואפלו קרוביו שלמת.

כג. נָשִׁים בַּמוֹעֵד לְפָנֵי הַמֶּת, מַעֲנוֹת; אָבֵל לֹא מְטַפְּחוֹת, וְלֹא
מְקוֹנְנוֹת. נִקְבְּרַת הַמֶּת, אֵינָן מַעֲנוֹת. בְּרֹאשֵׁי חֳדָשִׁים וַחֲנֻכָּה
וּפְּוּרִים בְּפָנֵי הַמֶּת מַעֲנוֹת וּמְטַפְּחוֹת, אָבֵל לֹא מְקוֹנְנוֹת. אִי זֶה
הוּא עָנוּי, שְׂכָלָן עוֹנוֹת כְּאַחַת; קִינָה, אַחַת אוֹמֶרֶת וְכָלָן עוֹנוֹת.
וְאָסוּר לְאָדָם שְׂיַעֲזוֹר עַל מֵתוֹ קֶדֶם לְרֶגֶל שְׁלוֹשִׁים יוֹם, כְּדִי
שְׁלֹא יָבוֹא הָרֶגֶל וְהוּא נֶעְצָב וְלִבּוֹ דּוֹאֵג מִזְכְּרוֹן הַצֶּעַר; אֲלֹא
יָסִיר הַדְּאָגָה מִלִּבּוֹ, וַיִּכְוֶן דַּעְתּוֹ לְשִׂמְחָה.